

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΧΑΤΖΗΛΑΣΚΑΡΑΚΗ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ ΚΑΤΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ. 30084/15)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

10 Δεκεμβρίου 2020

Η απόφαση αυτή είναι τελεσίδικη. Μπορεί να υποστεί μικροαλλαγές ως προς την μορφή.

Στην υπόθεση Χατζηλασκαράκη και λοιπές κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε επιτροπή, η σύνθεση της οποίας έχει ως εξής:

Krzysztof Wojtyczek, *πρόεδρος,*

Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος,

Erik Wemmerström, *δικαστές,*

και Renata Degener, *αναπληρώτρια γραμματέας τμήματος,*

Αφού έλαβε υπόψη:

την προσφυγή (αριθ. 30084/15) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, με την οποία εννέα υπήκοοι του Κράτους αυτού των οποίων τα ονόματα αναγράφονται στο παράρτημα («οι προσφεύγοντες») προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση») στις 19 Ιουνίου 2015,

την απόφαση να γνωστοποιηθούν στην ελληνική κυβέρνηση (η «Κυβέρνηση») οι αιτιάσεις οι οποίες αφορούν τα άρθρα 3 και 13 της Σύμβασης και να κηρυχθεί η προσφυγή απαράδεκτη κατά τα λοιπά,

τις παρατηρήσεις των διαδίκων,

Αφού διασκέφθηκε σε δικαστικό συμβούλιο στις 17 Νοεμβρίου 2020,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία υιοθετήθηκε την πιο πάνω ημερομηνία:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η παρούσα προσφυγή αφορά τις συνθήκες κράτησης στην φυλακή γυναικών της Θήβας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

2. Οι προσφεύγουσες εκπροσωπούνται από την κυρία Ε.-Λ. Κούτρα, δικηγόρο Αθηνών.

3. Η Κυβέρνηση εκπροσωπείται από την εντεταλμένη του αντιπρόσωπου της, κυρία Σ. Παπαϊωάννου, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

4. Οι προσφεύγουσες έχουν κρατηθεί ή κρατούνται ακόμη στην φυλακή γυναικών της Θήβας.

5. Η προσφεύγουσα 1 κρατείται από την 1^η Νοεμβρίου 2012. Αυτή τοποθετήθηκε στην αρχή στον θάλαμο 5 της πτέρυγας Ε και, από τις 5 Φεβρουαρίου 2014, στον θάλαμο 5 της πτέρυγας Δ, και, στη συνέχεια, από τις 23 Σεπτεμβρίου 2015, στον θάλαμο 3 της πτέρυγας Δ.

6. Η προσφεύγουσα 2 κρατήθηκε σε διάφορους θαλάμους της πτέρυγας Δ, από τις 9 Ιανουαρίου 2009 μέχρι τις 17 Φεβρουαρίου 2017, ημερομηνία κατά την οποία αυτή αφέθηκε ελεύθερη.

7. Η προσφεύγουσα 3 κρατήθηκε στον θάλαμο 4 της πτέρυγας Β, στην συνέχεια στον θάλαμο 4 της πτέρυγας Γ και στους θαλάμους 3 και 5 της πτέρυγας Δ, από τις 28 Νοεμβρίου 2011 μέχρι τις 15 Ιουλίου 2015, ημερομηνία κατά την οποία αυτή αφέθηκε ελεύθερη.

8. Η προσφεύγουσα 4 κρατήθηκε στον θάλαμο 4 της πτέρυγας Β, στην συνέχεια στον θάλαμο 4 της πτέρυγας Γ και στους θαλάμους 4 και 5 της πτέρυγας Δ, από τις 27 Οκτωβρίου 2011 μέχρι τις 29 Νοεμβρίου 2016, ημερομηνία κατά την οποία αυτή αφέθηκε ελεύθερη.

9. Η προσφεύγουσα 5 κρατείται από τις 10 Νοεμβρίου 2006. Αυτή τοποθετήθηκε στην αρχή στον θάλαμο 7 της πτέρυγας Δ και, στη συνέχεια, στον θάλαμο 6 της ίδιας πτέρυγας.

10. Η προσφεύγουσα 6 κρατείται από τις 22 Ιουνίου 2010. Αυτή τοποθετήθηκε στην αρχή στον θάλαμο 5 της πτέρυγας Ε και, από τις 16 Δεκεμβρίου 2013, στον θάλαμο 3 της πτέρυγας Δ, και, στη συνέχεια, από τις 23 Σεπτεμβρίου 2015, στον θάλαμο 2 της ίδιας πτέρυγας.

11. Η προσφεύγουσα 7 κρατήθηκε σε έναν θάλαμο της πτέρυγας Ε, από τις 24 Σεπτεμβρίου 2013 μέχρι τις 7 Μαΐου 2015, ημερομηνία κατά την οποία αυτή αφέθηκε ελεύθερη.

12. Η προσφεύγουσα 8 κρατήθηκε από τις 25 Μαΐου 2010 μέχρι τις 14 Δεκεμβρίου 2017, ημερομηνία κατά την οποία αυτή αφέθηκε ελεύθερη. Είχε τοποθετηθεί στους θαλάμους 1 και 5 της πτέρυγας Ε και στους θαλάμους 3, 4 και 5 της πτέρυγας Γ.

13. Η προσφεύγουσα 9 κρατήθηκε από τις 4 Μαΐου 2012 μέχρι τις 13 Ιανουαρίου 2015, ημερομηνία κατά την οποία αυτή μετέχθη στην φυλακή της Θεσσαλονίκης και αφέθηκε ελεύθερη στις 14 Ιανουαρίου 2015. Τοποθετήθηκε σε ένα κελί της πτέρυγας Γ και, στην συνέχεια, σε έναν θάλαμο της ίδιας πτέρυγας, στους θαλάμους 1 και 5 της πτέρυγας Ε και στον θάλαμο 5 της πτέρυγας Β.

14. Στις 11 Ιουνίου 2014, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 572 του κώδικα ποινικής δικονομίας, οι προσφεύγουσες παραπονέθηκαν στον εισαγγελέα επόπτη της φυλακής προβάλλοντας τις ίδιες αιτιάσεις με εκείνες οι οποίες παρουσιάστηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου. Επικαλούμενες διάφορα άρθρα της Σύμβασης, ζητούσαν την λήψη μέτρων προκειμένου να αποσυμφορηθεί η φυλακή και να βελτιωθούν οι συνθήκες κράτησης. Αυτές υποστήριζαν επίσης ότι αποτελούσαν το αντικείμενο ψυχολογικής και φυσικής βίας εκ μέρους άλλων κρατούμενων ή των σωφρονιστικών υπαλλήλων. Παραπονέθηκαν, επίσης, για την έλλειψη οποιασδήποτε ψυχολογικής υποστήριξης και την επιδείνωση της κατάστασης της υγείας τους και ιδίως εκείνων οι οποίες είχαν προβλήματα υγείας.

15. Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι δεν έλαβαν παρά ταύτα καμία απάντηση εκ μέρους του εισαγγελέως.

A. Οι γενικές συνθήκες της κράτησης

1. Η εκδοχή των προσφευγουσών

16. Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι ήταν τοποθετημένες ανά 15 ή ανά 20 σε έναν θάλαμο ο οποίος είχε εμβαδόν μικρότερο των 30 τετραγωνικών μέτρων. Ο θάλαμος ήταν εφοδιασμένος με τρεις τουαλέτες και δύο ντους που ήταν όμως ανθυγιεινά.

17. Η θέρμανση λειτουργούσε μόνον μία ώρα την ημέρα τον χειμώνα και η φυλακή δεν ήταν σε θέση να διαθέσει στις κρατούμενες ηλεκτρικά σώματα

θέρμανσης, παρά μόνον σε εκείνες οι οποίες ασθενούσαν σοβαρά. Ωσαύτως, δεδομένου ότι το ζεστό νερό ήταν διαθέσιμο μόνον μεταξύ των ωρών 5 και 6, ήταν αδύνατον να κάνουν ντους. Αντιθέτως, το καλοκαίρι, ελλείψει ανεμιστήρων, αυτές υπέφεραν από την ζέστη.

18. Οι συνθήκες υγιεινής δεν ήταν ικανοποιητικές δεδομένου ότι η φυλακή δεν παρείχε ούτε προϊόντα σωματικής υγιεινής ούτε προϊόντα καθαρισμού και οι κρατούμενες αναγκάζονταν να τα αγοράζουν με δικά τους χρήματα. Αυτές υποχρεώνονταν επίσης να πλένουν τα ενδύματά τους μέσα σε σκάφες με απορρυπαντικό που αγόραζαν οι ίδιες.

19. Οι προσφεύγουσες τονίζουν ότι οι θάλαμοι ήταν γεμάτοι από κατσαρίδες, από ακάρεα και ακόμη και από ποντίκια και αρουραίους, όπως προκύπτει από ορισμένα πιστοποιητικά απολύμανσης τα οποία συντάχθηκαν από την ιδιωτική εταιρεία που πραγματοποίησε απολυμάνσεις στην φυλακή, ιδίως το 2017 και το 2018.

20. Το τρεχούμενο νερό δεν ήταν πόσιμο (δεδομένου ότι το νερό της περιοχής ήταν μολυσμένο από υδράργυρο, χρώμιο και άλλα βαρέα μέταλλα, όπως είχε διαπιστωθεί από πολλές μελέτες διαφόρων υπουργείων) και οι κρατούμενες ήταν υποχρεωμένες να αγοράζουν μπουκάλια μεταλλικού νερού από την καντίνα της φυλακής.

21. Η σίτιση αποτελούνταν από ζυμαρικά και λαχανικά και δεν περιελάμβανε ποτέ ψάρι, φρούτα ή επιδόρπιο. Υπήρχε κοτόπουλο μία φορά την εβδομάδα. Δεν υπήρχαν ειδικά γεύματα για εκείνες που έπρεπε να ακολουθήσουν δίαιτα με ιατρική συνταγή.

22. Ο περίπατος στο προαύλιο της φυλακής επιτρεπόταν μεταξύ των ωρών 9 και 11 και μεταξύ των ωρών 16 και 18. Δεν προσφερόταν οποιαδήποτε μορφωτική, ψυχαγωγική ή αθλητική δραστηριότητα.

23. Οι προσφεύγουσες αναφέρουν ότι, από το 2012 μέχρι το 2016 τουλάχιστον, δεν υπήρχε μόνιμος γιατρός μέσα στην φυλακή, αλλά μόνον επισκέπτες γιατροί διαφόρων ειδικοτήτων οι οποίοι δεν είχαν υποχρέωση να επισκέπτονται την φυλακή παρά μόνον μία φορά την εβδομάδα, τούτο δε ήταν

απολύτως ανεπαρκές προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι ιατρικές ανάγκες των κρατουμένων.

24. Δεδομένου ότι η φυλακή ευρίσκετο σε μία περιοχή μακριά από την πόλη, οι επαφές των κρατουμένων με τις οικογένειές τους και τους δικηγόρους τους ήταν δυσχερείς και οι επισκέπτες γιατροί έρχονταν μόνον μία φορά κάθε δεκαπέντε ημέρες, οι τηλεφωνικές κλήσεις των προσφευγουσών προς τις οικογένειές τους και τους δικηγόρους τους χρεώνονταν ως υπεραστικές κλήσεις και η αγορά των φακέλων και των γραμματοσήμων είχε υπερχρέωση.

2. Η εκδοχή της Κυβέρνησης

25. Η φυλακή της Θήβας άρχισε να λειτουργεί το 2007. Η επίσημη χωρητικότητά της είναι 403 κρατούμενες αλλά στην διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας ο αριθμός των τελευταίων δεν υπερέβη τις 400. Αποτελείται από πέντε πτέρυγες οι οποίες περιλαμβάνουν θαλάμους των 81 τετραγωνικών μέτρων (για 16 άτομα), θαλάμους των 41 τετραγωνικών μέτρων (για 7 άτομα) και κελιά των 9,5 τετραγωνικών μέτρων (για 2 άτομα). Οι θάλαμοι των 81 τετραγωνικών μέτρων έχουν τρία WC και δύο ντους. Οι θάλαμοι των 41 τετραγωνικών μέτρων έχουν δύο WC και ένα ντους και τα κελιά ένα WC και ένα ντους. Μέσα στους θαλάμους, έκαστο WC έχει επιφάνεια 1,7 τετραγωνικών μέτρων και έκαστο ντους έχει επιφάνεια 1,8 τετραγωνικών μέτρων. Μέσα στα κελιά, το WC και το ντους ευρίσκονται σε ένα μόνο δωμάτιο 2,5 τετραγωνικών μέτρων. Η επιφάνεια των θαλάμων και των κελιών δεν περιλαμβάνει εκείνη των WC και των ντους. Οι θάλαμοι είναι εφοδιασμένοι με ένα κομοδίνο, μία καρέκλα και ένα ντουλάπι για έκαστη κρατούμενη, καθώς και με ένα τραπέζι.

26. Όλες οι προσφεύγουσες τοποθετήθηκαν μέσα σε θαλάμους των 81 τετραγωνικών μέτρων, με εξαίρεση την προσφεύγουσα 5 η οποία τοποθετήθηκε διαδοχικά σε δύο θαλάμους εμβαδού 41 τετραγωνικών μέτρων.

27. Έκαστη πτέρυγα διαθέτει ένα προαύλιο επιφανείας κυμαινόμενης μεταξύ 400 τετραγωνικών μέτρων και 500 τετραγωνικών μέτρων.

28. Η κεντρική θέρμανση λειτουργεί όλες τις ημέρες επί τρεις ώρες, από ώρα 19 μέχρι ώρα 22. Όταν κάνει πολύ κρύο, αυτή μπορεί να λειτουργήσει

περισσότερο. Οι κρατούμενες μπορούν να ζητούν και να λαμβάνουν ηλεκτρικά θερμαντικά σώματα και ανεμιστήρες το καλοκαίρι. Το ζεστό νερό είναι διαθέσιμο από ώρα 8 μέχρι ώρα 10 και από ώρα 18 μέχρι ώρα 22.

29. Η καθαριότητα της φυλακής αναλαμβάνεται από τις κρατούμενες οι οποίες εργάζονται με αντάλλαγμα μία ευνοϊκή επιμέτρηση της ποινής τους. Τα κλινოსκεπάσματα πλένονται καθημερινά.

30. Τα γεύματα ετοιμάζονται σε εβδομαδιαία βάση από το συμβούλιο της φυλακής και ελέγχονται από τον γιατρό της φυλακής. Ειδικά διαιτητικά γεύματα ετοιμάζονται, μετά από σύσταση του γιατρού της φυλακής, για τις κρατούμενες που έχουν προβλήματα υγείας. Το νερό της βρύσης της φυλακής είναι πόσιμο.

31. Οι κρατούμενες αγοράζουν οι ίδιες τα προϊόντα προσωπικής υγιεινής αλλά οι κρατούμενες που δεν έχουν επαρκείς πόρους προμηθεύονται τα προϊόντα αυτά από την κοινωνική υπηρεσία της φυλακής η οποία λαμβάνει δωρεές από αγαθοεργές οργανώσεις.

32. Τα ωράρια επίσκεψης των συγγενών στην φυλακή της Θήβας είναι μεγαλύτερα και συχνότερα από εκείνα τα οποία προβλέπονται από τον σωφρονιστικό κώδικα. Όσον αφορά τους δικηγόρους, αυτοί μπορούν να επικοινωνούν με τις πελάτισσές τους κάθε ημέρα δύο και μισή ώρες το πρωί και τρεις ώρες το απόγευμα. Στις κρατούμενες οι οποίες δεν διαθέτουν πόρους παρέχονται δωρεάν τηλεφωνικές κάρτες και γραμματόσημα.

33. Η φυλακή διαθέτει ένα ιατρείο με δύο γιατρούς και έναν οδοντίατρο μόνιμους. Ειδικευμένοι επισκέπτες γιατροί πηγαίνουν στην φυλακή ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Το κόστος της περίθαλψης των ασθενών κρατουμένων αναλαμβάνεται από την φυλακή και επομένως από τα υπουργεία Δικαιοσύνης και Υγείας. Επίσης, από το 2010, ένα πρότυπο ιατρείο τηλεψυχιατρικής λειτουργεί μέσα στην φυλακή. Δύο ψυχολόγοι και τέσσερις κοινωνικές λειτουργοί απασχολούνται με πλήρη απασχόληση μέσα στην φυλακή.

34. Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι όλες οι προσφεύγουσες, εκτός από την προσφεύγουσα 2, εργάστηκαν μέσα στην φυλακή, οι περισσότερες σε εργασίες καθαρισμού, κηπουρικής ή διαχείρισης της αποθήκης τροφίμων. Η

προσφεύγουσα 8 συμμετείχε επίσης σε ένα πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης στην αρτοποιία.

B. Τα ειδικά προβλήματα υγείας ορισμένων από τις προσφεύγουσες

1. Η εκδοχή των προσφευγουσών

35. Η προσφεύγουσα 1 υπέφερε από σοβαρή κατάθλιψη, με αυτοκτονικές τάσεις, για την οποία ελάμβανε μία βαρεία αγωγή, προβλήματα θυρεοειδούς, διαβήτη, στεφανιαίας νόσου, υπερλιπιδαιμίας, πολυτροπικής βρογχοκήλης και αλλεργικής δερματίτιδας. Ένα πιστοποιητικό συνταχθέν από τον γιατρό της φυλακής τόνιζε ότι η κράτησή της επιδείνωνε την κατάσταση της υγείας της.

36. Στις 27 Οκτωβρίου 2014, η ίδια προσφεύγουσα υποβλήθηκε σε επέμβαση τριπλού μπαϊπάς στην καρδιά. Κατά τα λεγόμενά της, μετά την επιστροφή της στην φυλακή, δεν έτυχε οποιασδήποτε ιατρικής παρακολούθησης η οποία ήταν αναγκαία σε μία τέτοια περίπτωση. Ενώ ήταν διαβητική, ελάμβανε ειδική διατροφή για ασθενείς, αλλά αυτή συνίστατο συχνότατα σε ζυμαρικά και ρύζι, τα οποία όμως αντενδείκνυντο για τους διαβητικούς. Η προσφεύγουσα υποστηρίζει επιπλέον ότι καμία από τις συστάσεις οι οποίες είχαν δοθεί κατά την έξοδό της από το νοσοκομείο όσον αφορά την διατροφή της μέσα στην φυλακή δεν τηρήθηκε.

37. Η προσφεύγουσα 3, η οποία υπέφερε από κολίτιδα και από την χοληδόχο κύστη, δεν ελάμβανε ούτε αυτή την διατροφή η οποία είχε συστηθεί για τις παθολογίες της. Το ίδιο ίσχυε για την προσφεύγουσα 4 η οποία υπέφερε από γαστρίτιδες, παχυσαρκία και υπερλιπιδαιμία.

38. Η προσφεύγουσα 4, η οποία υπέφερε από σύφιλη, άρχισε να ακολουθεί αγωγή μόλις ένα έτος μετά τον εγκλεισμό της, όταν η ασθένεια είχε ήδη προχωρήσει στο τέταρτο στάδιο (επιφέροντας πρόβλημα ελέγχου των κινήσεων των μυών, προβλήματα όρασης, μούδιασμα και άνοια).

39. Η προσφεύγουσα 6 υπέφερε από αλλεργικά προβλήματα για τα οποία φέρεται να είχε ανάγκη ειδικής διατροφής και ενός ειδικού σαπουνιού το οποίο η φυλακή δεν ήταν σε θέση να της προμηθεύσει και το οποίο η προσφεύγουσα δεν μπορούσε να αγοράσει εξαιτίας της απορίας της. Αυτή έπασχε επίσης από

κατάθλιψη για την οποία δεν μπορούσε να λάβει αγωγή εξαιτίας των προβλημάτων των αλλεργιών της.

40. Οι προσφεύγουσες 3, 4 και 9 υπέφεραν επίσης από κατάθλιψη για την οποία δεν ελάμβαναν αγωγή.

2. Η εκδοχή της Κυβέρνησης

41. Η Κυβέρνηση προσκόμισε στο Δικαστήριο έναν μεγάλο αριθμό εγγράφων όσον αφορά την ιατρική περίθαλψη την οποία έλαβαν μερικές από τις προσφεύγουσες.

42. Από τον ιατρικό φάκελο της προσφεύγουσας 1 προκύπτει ότι, στις 3 Νοεμβρίου 2014, αυτή υποβλήθηκε σε επέμβαση μπαϊπάς στην καρδιά. Μετά την επιστροφή της από την φυλακή, αυτή άρχισε μία φαρμακευτική αγωγή. Της δόθηκαν συμβουλές όσον αφορά την διατροφή της. Της συστήθηκε επίσης να κάνει σωματική άσκηση και να διακόψει το κάπνισμα. Σε πολλές περιπτώσεις, η προσφεύγουσα μεταφέρθηκε σε διάφορα νοσοκομεία για εξετάσεις.

43. Η Κυβέρνηση προσκομίζει επίσης τους ιατρικούς φακέλους των προσφευγουσών 3, 4 και 9 που περιέχουν όλες τις εξετάσεις των οποίων αυτές απετέλεσαν το αντικείμενο. Ο ψυχίατρος της φυλακής βεβαιώνει ότι οι προσφεύγουσες 3 και 4 τον επισκέφθηκαν τόσο κατά την εισαγωγή τους στην φυλακή όσο και αργότερα. Αμφότερες ελάμβαναν μία αγωγή κατά της κατάθλιψης. Ο ψυχίατρος δέχεται εν τούτοις ότι η έλλειψη συνεργασίας της προσφεύγουσας 4, η οποία συνίσταται στην άρνησή της να μεταφερθεί στο νοσοκομείο, και η παχυσαρκία της καθώς και τα διάφορα ιατρικά προβλήματα της προσφεύγουσας 3 συνιστούσαν παράγοντες που επέτειναν την κατάθλιψη.

44. Όσον αφορά την προσφεύγουσα 6, ο ιατρικός φάκελός του επαναλαμβάνει όλες τις εξετάσεις οι οποίες πραγματοποιήθηκαν και τις συμβουλές οι οποίες δόθηκαν σε σχέση με τις αλλεργίες της.

ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

45. Το άρθρο 572 του κώδικα ποινικής δικονομίας ορίζει:

«1. Ο εισαγγελέας των πλημμελειοδικών του τόπου όπου εκτίεται η ποινή ασκεί τις προβλεπόμενες στον Σωφρονιστικό Κώδικα αρμοδιότητές του και μεριμνά για την έκτιση της ποινής και την εφαρμογή των μέτρων ασφάλειας, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα αυτού, του ποινικού κώδικα και των ειδικών νόμων για την εκτέλεση ποινών.

2. Για την άσκηση των κατά την παράγραφο 1 αρμοδιοτήτων του ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών επισκέπτεται τη φυλακή τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα. Κατά τις επισκέψεις αυτές δέχεται κρατούμενους που έχουν ζητήσει ακρόαση.

(...).»

46. Το άρθρο 6 του σωφρονιστικού κώδικα (νόμος 2776/1999) έχει ως εξής:

«1. Στην περίπτωση παράνομης ενέργειας σε βάρος τους ή παράνομης εντολής, οι κρατούμενοι έχουν το δικαίωμα να αναφέρονται γραπτώς και μέσα σε εύλογο χρόνο στο Συμβούλιο Φυλακής, εφόσον, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντα Κώδικα δεν τους παρέχεται άλλο ένδικο βοήθημα. Μέσα σε δεκαπέντε ημέρες από την κοινοποίηση της απόφασης με την οποία απορρίπτεται το αίτημά τους ή μέσα σε ένα μήνα από την υποβολή της αναφοράς, αν δεν εκδόθηκε απόφαση, οι κρατούμενοι έχουν δικαίωμα προσφυγής στο Δικαστήριο Εκτέλεσης των Ποινών. Το Δικαστήριο αυτό, εφόσον δεχθεί κατ' ουσίαν την προσφυγή, αίρει τα αποτελέσματα που απορρέουν από την παράνομη ενέργεια ή εντολή (...).»

47. Το άρθρο 105 του εισαγωγικού νόμου του αστικού κώδικα είναι διατυπωμένο ως εξής:

«Για παράνομες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του δημοσίου κατά την άσκηση της δημόσιας εξουσίας που τους έχει ανατεθεί, το δημόσιο ενέχεται σε αποζημίωση, εκτός αν η πράξη ή η παράλειψη έγινε κατά παράβαση διάταξης που υπάρχει για χάρη του γενικού συμφέροντος. Μαζί

με το δημόσιο ευθύνεται εις ολόκληρον και το υπαίτιο πρόσωπο, με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων για την ευθύνη των υπουργών.»

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

II. ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΩΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ 3 ΚΑΙ 13 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

48. Οι προσφεύγουσες παραπονούνται για τις συνθήκες κράτησής τους μέσα στην φυλακή της Θήβας. Επικαλούμενες το άρθρο 13 της Σύμβασης, αυτές παραπονούνται επίσης για την απουσία ενός πραγματικού ενδίκου μέσου για να καταγγείλουν τις συνθήκες αυτές. Τα άρθρα αυτά το έχουν ως εξής:

Άρθρο 3

«Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθή εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχείρισιν απανθρώπους ή εξευτελιστικάς.»

Άρθρο 13

«Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη παρούση Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερίαι παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίασις διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων των.»

A. Επί του παραδεκτού

49. Κατά πρώτο λόγο, η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι κατά την ημερομηνία της κατάθεσης της προσφυγής, στις 19 Ιουνίου 2015, οι προσφεύγουσες 7 και 9 δεν κρατούνταν πλέον μέσα στην φυλακή της Θήβας, διότι είχαν ήδη αφεθεί ελεύθερες, η πρώτη στις 7 Μαΐου 2015 και η δεύτερη στις 14 Ιανουαρίου 2015. Οι προσφεύγουσες αυτές όφειλαν συνεπώς να προσφύγουν ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων, στην βάση του άρθρου 105 του εισαγωγικού νόμου του αστικού κώδικα, προκειμένου να ζητήσουν αποζημίωση.

50. Η δικηγόρος των προσφευγουσών επισημαίνει ότι η προσφεύγουσα 7, μητέρα της προσφεύγουσας 9, απεβίωσε σε μία μη διευκρινιζόμενη ημερομηνία μετά την κατάθεση της προσφυγής. Η δικηγόρος αναφέρει επίσης ότι επεχείρησε

πολλές φορές να επικοινωνήσει με την προσφεύγουσα 9 έτσι ώστε η τελευταία να την ενημερώσει κατά πόσον επιθυμεί να συνεχίσει στο όνομά της την διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου. Εν τούτοις, παρά τις επανειλημμένες κλήσεις της δικηγόρου προς τον σκοπό αυτό, η προσφεύγουσα 9 δεν απάντησε στις κλήσεις αυτές, συνεπεία του οποίου, η δικηγόρος ενημερώνει το Δικαστήριο ότι παύει να εκπροσωπεί την προσφεύγουσα 9.

51. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγουσες 7 και 9 αφέθησαν ελεύθερες πριν την κατάθεση της προσφυγής στο Δικαστήριο. Όμως, προσφεύγοντας ενώπιον του Δικαστηρίου στις 19 Ιουνίου 2015, αυτές δεν στόχευαν προφανώς να εμποδίσουν την συνέχιση της κράτησής τους κάτω από συνθήκες απάνθρωπες ή ταπεινωτικές, αλλά να επιτύχουν μία μεταγενέστερη διαπίστωση παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης εκ μέρους του Δικαστηρίου και, αναλόγως, μία αποζημίωση για την ηθική βλάβη που αυτές εκτιμούσαν ότι υπέστησαν.

52. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, στην απόφασή του *A.F. κατά Ελλάδας* (αριθ. 53709/11, §§ 55-60, 13 Ιουνίου 2013), εκτίμησε ότι έπρεπε να εξεταστεί κατά πόσον οι διατάξεις ενός νομοθετικού ή κανονιστικού κειμένου των οποίων μπορούσε να γίνει επίκληση για τους σκοπούς μιας αγωγής κατ'εφαρμογήν του άρθρου 105 του εισαγωγικού νόμου του αστικού κώδικα ήταν συντεταγμένες με όρους επαρκώς ακριβείς και προστάτευαν δικαιώματα «δικαστικής προστασίας». Ως προς τούτο, το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγουσες 7 και 9 κρατήθηκαν στην φυλακή της Θήβας και έτσι υπήχθησαν στις διατάξεις του σωφρονιστικού κώδικα.

53. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι κύριες αιτιάσεις των προσφευγουσών αυτών όσον αφορά τις συνθήκες κράτησής τους, οι οποίες διατυπώθηκαν τόσο ενώπιον των ελληνικών αρχών όσο και ενώπιον του ιδίου, αναφέρονταν και αναφέρονται στην υπερπλήρωση που επικρατεί μέσα στην φυλακή αυτή, στην κατάσταση των υγειονομικών εγκαταστάσεων, στα προβλήματα υγιεινής και στην ανεπάρκεια της σίτισης. Όμως, κατά την άποψη του Δικαστηρίου, τα άρθρα 21, 25 και 32 του σωφρονιστικού κώδικα εγγυώνται στους τομείς αυτούς δικαιώματα υποκειμενικά και δυνάμενα να τύχουν επίκλησης ενώπιον των δικαστηρίων

αυτών. Η αγωγή αποζημίωσης στην βάση του άρθρου 105 του εισαγωγικού νόμου του αστικού κώδικα σε συνδυασμό με τα πιο πάνω αναφερόμενα άρθρα του σωφρονιστικού κώδικα καθώς επίσης και με το άρθρο 3 της Σύμβασης, το οποίο είναι απευθείας εφαρμοστέο μέσα στην εθνική έννομη τάξη, συνιστούσε έτσι ένα ένδικο μέσο το οποίο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από τις προσφεύγουσες.

54. Έπεται ότι, στον βαθμό που αυτή αφορά τις προσφεύγουσες 7 και 9, η προσφυγή πρέπει να απορριφθεί λόγω μη εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 35 §§ 1 και 4 της Σύμβασης.

55. Διαπιστώνοντας ότι, όσον αφορά τις υπόλοιπες προσφεύγουσες, η προσφυγή δεν είναι προδήλως αβάσιμη ούτε απαράδεκτη για κάποιο άλλο λόγο οριζόμενο από το άρθρο 35 της Σύμβασης, το Δικαστήριο την κηρύσσει παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Άρθρο 3

56. Οι προσφεύγουσες παραπέμπουν στην εκδοχή τους όσον αφορά με τις συνθήκες κράτησής τους. Ειδικότερα, όσον αφορά τον διαθέσιμο χώρο, αυτές προσκόμισαν ένα σκαρίφημα του θαλάμου και υπογραμμίζουν ότι σε έκαστη κρατούμενη μέσα στον θάλαμο αντιστοιχούσε ένας χώρος μόλις μεγαλύτερος του 1 τετραγωνικού μέτρου. Υποστηρίζουν ότι ήταν υποχρεωμένες να περνούν το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας περιορισμένες πάνω στα κρεβάτια τους. Τονίζουν ότι, ακόμη και αν λαμβάναμε υπόψη το σύνολο της επιφανείας του θαλάμου, με εξαίρεση το μπάνιο, έκαστη κρατούμενη διέθετε, ανάλογα με το ποσοστό πλήρωσης του θαλάμου, μεταξύ 2,58 τετραγωνικών μέτρων και 3,44 τετραγωνικών μέτρων. Ο χώρος αυτός περιελάμβανε την επιφάνεια την οποία καταλάμβαναν ο διάδρομος που χώριζε τα κρεβάτια από τις τουαλέτες, τα κρεβάτια, τα ντουλάπια, οι καρέκλες και το τραπέζι. Προκειμένου να αποδείξουν την αλήθεια των λεγομένων τους, οι προσφεύγουσες ζητούν από την Κυβέρνηση να προσκομίσει στο Δικαστήριο τα σχέδια των θαλάμων της φυλακής.

57. Όσον αφορά τα ιατρικά προβλήματα, οι προσφεύγουσες παραπέμπουν στην εκδοχή τους σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά.

58. Η Κυβέρνηση παραπέμπει στην εκδοχή της όσον αφορά τις συνθήκες κράτησης των προσφευγουσών και την ιατρική περίθαλψη η οποία τους παρασχέθηκε. Υπογραμμίζει ότι, παρά το γεγονός ότι οι συνθήκες αυτές δεν είναι απολύτως ικανοποιητικές, δεν υπερέβησαν το όριο της βαρύτητας που απαιτείται ώστε να χαρακτηρισθούν ως απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση. Ειδικότερα, όσον αφορά τους ισχυρισμούς των προσφευγουσών σχετικά με τις διαστάσεις των θαλάμων, η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι από τα σχέδια της φυλακής προκύπτει ότι η επιφάνεια των θαλάμων των 81 τετραγωνικών μέτρων και των 41 τετραγωνικών μέτρων, καθώς και εκείνη των κελιών παρατίθεται χωρίς να ληφθεί υπόψη η επιφάνεια των WC και των ντους, και ότι η επιφάνεια των τελευταίων προστίθεται στην προηγούμενη (πιο πάνω παράγραφος). Η Κυβέρνηση τονίζει ότι οι πιο πάνω αναφερόμενες επιφάνειες επιβεβαιώνονται από τα σχέδια τα οποία εκπονήθηκαν από την εταιρεία «Θέμις Κατασκευαστική» που κατασκεύασε την φυλακή, αλλά τα οποία δεν μπορούν να δημοσιοποιηθούν για λόγους ασφαλείας.

59. Όσον αφορά την ιατρική περίθαλψη, η Κυβέρνηση αναφέρεται επίσης στην δική της εκδοχή των πραγματικών περιστατικών και υπογραμμίζει ότι, ως προς τις προσφεύγουσες 2, 5, 7 και 8, δεν προσκόμισε στο Δικαστήριο τον ιατρικό φάκελό τους διότι οι προσφεύγουσες αυτές δεν εξέθεσαν προβλήματα υγείας μέσα στην προσφυγή.

α) Οι γενικές συνθήκες κράτησης

60. Για τις γενικές αρχές όσον αφορά τις γενικές συνθήκες κράτησης, πρέπει να γίνει αναφορά ιδίως στις αποφάσεις *Khlaifia και λοιποί κατά Ιταλίας* ([GC], αριθ. 16483/12, §§ 164-166, 15 Δεκεμβρίου 2016), και *Muršić κατά Κροατίας* ([GC], αριθ. 7334/13, § 104, 20 Οκτωβρίου 2016).

61. Κατά πρώτο λόγο, όσον αφορά τις γενικές συνθήκες κράτησης, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι οι θέσεις των διαδίκων είναι πολύ αποκλίνουσες ως προς τον ικανοποιητικό χαρακτήρα τους. Εξάλλου, κανείς εθνικός ή διεθνής

θεσμός δεν δημοσίευσε έκθεση σε χρονολογική εγγύτητα με την εποχή των συμβάντων σχετικά με τις συνθήκες κράτησης που επικρατούν στην φυλακή της Θήβας. Προκειμένου να λάβει την απόφασή του, το Δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει να στηριχθεί στις ακόλουθες σκέψεις.

62. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Κυβέρνηση κοινοποίησε στο Δικαστήριο καταλόγους, χορηγηθέντες από τις αρχές της φυλακής, οι οποίοι αναφέρουν τους θαλάμους μέσα στους οποίους τοποθετήθηκαν οι προσφεύγουσες καθώς και οι μεταφορές τους από έναν θάλαμο στον άλλο κατά την διάρκεια της κράτησής τους. Από αυτούς προκύπτει ότι όλες οι προσφεύγουσες διέμεναν σε θαλάμους επιφανείας 81 τετραγωνικών μέτρων (χωρητικότητας 16 προσώπων), με εξαίρεση την προσφεύγουσα 5 η οποία είχε τοποθετηθεί διαδοχικά σε δύο θαλάμους επιφανείας 41 τετραγωνικών μέτρων (χωρητικότητας 7 προσώπων). Οι θάλαμοι ήταν εφοδιασμένοι με επαρκή αριθμό κρεβατιών, καρεκλών, τραπεζιών, ντουλαπιών, κομοδίνων, ντους και τουαλετών. Έτσι το Δικαστήριο δεν μπορεί να δεχθεί τον ισχυρισμό των προσφευγουσών σύμφωνα με τον οποίο αυτές ζούσαν ανά 15 ή ανά 20 μέσα σε έναν θάλαμο επιφανείας 30 τετραγωνικών μέτρων.

63. Οι προσφεύγουσες μπορούσαν να εξέρχονται του θαλάμου για τον περίπατο στο προαύλιο της πτέρυγας τους, το οποίο είχε επιφάνεια, ανάλογα με τις πτέρυγες, 400 τετραγωνικών μέτρων και 500 τετραγωνικών μέτρων, δύο ώρες το πρωί και δύο ώρες το απόγευμα.

64. Επίσης, το Δικαστήριο σημειώνει ότι όλες οι προσφεύγουσες, εκτός από την προσφεύγουσα 2, εργάζονταν μέσα στην φυλακή, οι περισσότερες σε εργασίες καθαρισμού, κηπουρικής ή διαχείρισης της αποθήκης τροφίμων. Η προσφεύγουσα 8 συμμετείχε επίσης σε ένα πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης στην αρτοποιία.

65. Οι προσφεύγουσες είχαν συνεπώς την δυνατότητα να ζουν το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας έξω από τους θαλάμους τους.

66. Όσον αφορά την σίτιση, η Κυβέρνηση προσκομίζει ως παράδειγμα προγράμματα των εβδομαδιαίων γευμάτων που φαίνονται να έχουν ποικιλία και να είναι ισορροπημένα. Ο ισχυρισμός ορισμένων από τις προσφεύγουσες σύμφωνα με τον οποίο δεν ελάμβαναν μία διατροφή αντίστοιχη προς την

παθολογία τους θα μπορούσε να υποβληθεί στο συμβούλιο της φυλακής, όπως το έπραξε η προσφεύγουσα 2 η οποία ζήτησε την παροχή ενός ηλεκτρικού θερμαντικού σώματος. Εν τούτοις, από την δικογραφία δεν προκύπτει ότι οι προσφεύγουσες αυτές υπέβαλαν ένα τέτοιο αίτημα.

67. Το Δικαστήριο συμπεραίνει συνεπώς ότι οι γενικές συνθήκες κράτησης όσον αφορά τις προσφεύγουσες ήταν ικανοποιητικές μέσα στην φυλακή της Θήβας.

β) Η ιατρική περίθαλψη

68. Για τις γενικές αρχές όσον αφορά την ιατρική περίθαλψη, γίνεται παραπομπή στην απόφαση *Πιλάλης και λοιποί κατά Ελλάδας* (αριθ. 5574/13, § 52, 17 Μαΐου 2018).

69. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Κυβέρνηση κατέθεσε στο Δικαστήριο τους ιατρικούς φακέλους των προσφευγουσών 1, 3, 4 και 6. Οι φάκελοι αυτοί, οι οποίοι είναι πολύ ογκώδεις, περιλαμβάνουν όλες τις ιατρικές εξετάσεις των οποίων οι προσφεύγουσες αυτές έχουν αποτελέσει το αντικείμενο σε διάφορα δημόσια νοσοκομεία και ιατρεία και φαρμακευτικές αγωγές που συνταγογραφήθηκαν ανάλογα με τις παθολογίες αυτών και συντάχθηκαν κατά το χρονικό διάστημα της κράτησης των προσφευγουσών.

70. Από τον ιατρικό φάκελο της προσφεύγουσας 1 προκύπτει ότι, εκτός από το τριπλό μπαϊπάς της καρδιάς, αυτή απετέλεσε το αντικείμενο εξετάσεων καρδιολογικών, ενδοκρινολογικών, πνευμονολογικών, δερματολογικών, οφθαλμολογικών, ορθοπεδικών καθώς και μαστογραφιών, εξετάσεων αίματος και εξετάσεων του θυρεοειδούς. Αυτή έλαβε επίσης αγωγή για την αρτηριακή πίεση και για κολικούς του νεφρού.

71. Η προσφεύγουσα 3, εκτός από μία αγωγή για την κατάθλιψή της, υποβλήθηκε σε εξετάσεις γαστρεντερολογικές, ορθοπεδικές, ακτινογραφικές και σε μαστογραφίες.

72. Η προσφεύγουσα 4 υποβλήθηκε σε εξετάσεις γαστρεντερολογικές, ορθοπεδικές, κυτταρολογικές, καρδιολογικές, νευρολογικές, ουρολογικές, σε μία μαστογραφία και έλαβε αγωγή για σύφιλη και για ηπατίτιδα.

73. Η προσφεύγουσα 6 υποβλήθηκε σε εξετάσεις ορθοπεδικές, ηλεκτρομυογραφικές, σε ένα τρίπλεξ των αρτηριών των κάτω άκρων, ενώ επίσης έχει λάβει αγωγή για γαστρίτιδες και για αλλεργίες.

74. Παρά το γεγονός ότι δεν είναι σε θέση να κρίνει την ιατρική καταλληλότητα αυτών των εξετάσεων και συνταγογραφήσεων, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι πρόκειται περί εξετάσεων οι οποίες έλαβαν χώρα στο μεγαλύτερο μέρος τους μέσα σε δημόσια νοσοκομεία και σχετικά με έναν μεγάλο αριθμό παθολογιών από τις οποίες υπέφεραν αυτές οι τέσσερις προσφεύγουσες.

75. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι ούτε η ζωή ούτε η υγεία αυτών των προσφευγουσών δεν τέθηκαν ποτέ σε κίνδυνο σε ολόκληρη την διάρκεια της κράτησής τους μέσα στην φυλακή της Θήβας και ότι οι αρχές δεν αθέτησαν την υποχρέωσή τους να τους παράσχουν μία ιατρική περίθαλψη σύμφωνα με τις απαιτήσεις της κατάστασης της υγείας τους, εξασφαλίζοντας τις μεταφορές τους στα διάφορα νοσοκομεία.

76. Όσον αφορά τις προσφεύγουσες 2, 5 και 8, το Δικαστήριο σημειώνει ότι αυτές δεν αναφέρονται σε ιδιαίτερα προβλήματα υγείας.

77. Δεν υπήρξε συνεπώς παραβίαση του άρθρου 3 όσον αφορά την ιατρική περίθαλψη την οποία χρειάζονταν ορισμένες από τις προσφεύγουσες.

2. Άρθρο 13

78. Επικαλούμενες την νομολογία του Δικαστηρίου όσον αφορά το άρθρο 13 σχετικά με τις συνθήκες κράτησης, οι προσφεύγουσες υπογραμμίζουν ότι δεν υφίσταται στην Ελλάδα κανένα πραγματικό ένδικο μέσο για να παραπονεθούν για τις γενικές συνθήκες κράτησης μέσα στις ελληνικές φυλακές. Αυτές ισχυρίζονται ότι έχουν στείλει στον εισαγγελέα επόπτη της φυλακής μία αίτηση στην βάση του άρθρου 572 του κώδικα ποινικής δικονομίας με την οποία αυτές περιέγραφαν τις συνθήκες κράτησής τους και επικαλούνταν πολλές παραβιάσεις της Σύμβασης. Εν τούτοις, η αποστολή της αναφοράς αυτής είχε ως συνέπεια για ορισμένες από αυτές, και ιδίως για την προσφεύγουσα 1, να κληθούν στο γραφείο του διευθυντή της φυλακής προκειμένου να ερωτηθούν ως προς την αναφορά αυτήν. Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται επίσης ότι η Κυβέρνηση δεν είναι σε θέση να

αναφέρει οποιαδήποτε βελτίωση των συνθηκών κράτησης μετά την προσφυγή στον εισαγγελέα ή στο συμβούλιο της φυλακής.

79. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι προσφεύγουσες δεν προσέφυγαν ούτε ενώπιον του συμβουλίου της φυλακής στην βάση του άρθρου 6 του σωφρονιστικού κώδικα για να παραπονεθούν για τις συνθήκες κράτησής τους ούτε στον Συνήγορο του Πολίτη ο οποίος έχει το δικαίωμα να προβαίνει σε επισκέψεις σε όλους τους χώρους κράτησης στην Ελλάδα και να συντάσσει εκθέσεις.

80. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει επίσης ότι κανένα ίχνος της αίτησης των προσφευγουσών η οποία εστάλη στις 11 Ιουνίου 2014 στον εισαγγελέα επόπτη της φυλακής (πιο πάνω παράγραφος 14) δεν βρέθηκε στην φυλακή και ότι οι προσφεύγουσες δεν προσκομίζουν ενώπιον του Δικαστηρίου οποιαδήποτε απόδειξη ότι είχαν καταθέσει μία τέτοια αίτηση στην φυλακή της Θήβας.

81. Όσον αφορά τις συναφείς αρχές της εφαρμογής του άρθρου 13 ως προς τις συνθήκες κράτησης, παραπέμπουμε στην απόφαση *Ulemek κατά Κροατίας* (αριθ. 21613/16, §§ 71-74, 31 Οκτωβρίου 2019).

82. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επίσης ότι, σε πολλές υποθέσεις που σχετίζονται με τις συνθήκες κράτησης μέσα στις φυλακές, ενώ είχε συμπεράνει την μη παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης λαμβανόμενου μεμονωμένα, έχει διαπιστώσει την παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης σε συνδυασμό με το άρθρο 3 (πιο πάνω αναφερόμενη *Πιλάλης και λοιποί*, § 65, *D.M. κατά Ελλάδας*, αριθ. 44559/15, §§ 42-45, 16 Φεβρουαρίου 2017, *Singh και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 60041/13, §§ 62-64, 19 Ιανουαρίου 2017, *Κωνσταντινόπουλος και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 69781/13, §§ 57-59, 28 Ιανουαρίου 2016, και *Παπακωνσταντίνου κατά Ελλάδας*, αριθ. 50765/11, § 51, 13 Νοεμβρίου 2014). Στις υποθέσεις αυτές, το Δικαστήριο είχε κρίνει ότι, στον βαθμό που οι ενδιαφερόμενοι ισχυρίζονταν ότι είχαν θιγεί προσωπικά από τις γενικές συνθήκες κράτησης μέσα στην φυλακή, τα ένδικα μέσα τα οποία προβλέπονταν από τα πιο πάνω αναφερόμενα άρθρα 6 και 572 δεν θα είχαν καμία χρησιμότητα. Στις περισσότερες από τις υποθέσεις αυτές εξάλλου, οι προσφυγές των ενδιαφερομένων οι οποίες ασκήθηκαν στην βάση ιδίως του άρθρου 572 του

κώδικα ποινικής δικονομίας, δεν είχαν αποτελέσει την αφορμή για οποιαδήποτε απάντηση εκ μέρους του αρμοδίου εισαγγελέως.

83. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγουσες διέθεταν ένα προληπτικό ένδικο μέσο το οποίο να επιτρέπει από την φύση του την βελτίωση των συνθηκών κράτησής τους και του οποίου αυτές υποστηρίζουν ότι έχουν κάνει χρήση: την αίτηση προς τον εισαγγελέα επόπτη της φυλακής στην βάση του άρθρου 572 του κώδικα ποινικής δικονομίας. Αυτές ισχυρίζονται ότι ουδέποτε έλαβαν απάντηση εκ μέρους του.

84. Από την πλευρά της, η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι αρχές της φυλακής της Θήβας δεν ευρίσκουν ίχνος της αίτησης αυτής στα αρχεία της φυλακής, έτσι ώστε ο εισαγγελέας να μην μπορέσει να εξετάσει τα παράπονα των προσφευγουσών.

85. Το Δικαστήριο δεν κρίνει απαραίτητο να καθορίσει ποιος μεταξύ των προσφευγουσών ή της Κυβέρνησης έχει δίκιο σε αυτήν την αντιπαράθεση. Υπενθυμίζει ότι, στην πιο πάνω αναφερόμενη νομολογία του, έχει καταλήξει πάντοτε στην αναποτελεσματικότητα των προσφυγών που προβλέπονται από τα άρθρα 572 του κώδικα ποινικής δικονομίας και 6 του σωφρονιστικού κώδικα όσον αφορά τις γενικές συνθήκες κράτησης, η Κυβέρνηση δεν ανέφερε ποτέ μία περίπτωση όπου τέτοιες προσφυγές κατέστη δυνατόν να καταλήξουν σε μία βελτίωση των συνθηκών αυτών.

86. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο δεν εκτιμά ότι πρέπει να αποστεί της προηγούμενης νομολογίας του όσον αφορά τον αποτελεσματικό χαρακτήρα των προληπτικών ενδίκων μέσων, ήτοι, εν προκειμένω, τα πιο πάνω αναφερόμενα άρθρα 572 και 6.

87. Τέλος, όσον αφορά την προσφυγή στον Συνήγορο του Πολίτη, το Δικαστήριο θεωρεί ότι αυτή δεν συνιστά ένα αποτελεσματικό ένδικο μέσο διότι ο Συνήγορος δεν διαθέτει μία ευρεία γκάμα νομικών εργαλείων που να του επιτρέπουν να θέσει τέλος στα προβλήματα τα οποία γέννησαν τις αιτιάσεις και δεν μπορεί να εκδώσει αποφάσεις δεσμευτικές και εκτελεστές (*Ananyev και λοιποί κατά Ρωσίας*, αριθ. 42525/07 και 60800/08, §§ 214-216 και 219, 10 Ιανουαρίου 2012).

88. Όσον αφορά το ένδικο μέσο αποζημίωσης, την μόνη η οποία προσφέρεται από την εθνική έννομη τάξη στις προσφεύγουσες είναι η αγωγή αποζημίωσης κατά του Δημοσίου στην βάση του άρθρου 105 του εισαγωγικού νόμου του αστικού κώδικα. Εκτός του γεγονότος ότι η άσκηση μιας τέτοιας αγωγής προϋποθέτει την απόδειξη στην βάση της παράλειψης του Δημοσίου μία παράνομη πράξη με την έννοια του ελληνικού δικαίου, έχει κριθεί από το Δικαστήριο ως αποτελεσματική μόνον όταν χρησιμοποιείται μετά την απόλυση του ενδιαφερομένου και όχι κατά την διάρκεια της κράτησης διότι της λείπει ο προληπτικός χαρακτήρας με την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, την πιο πάνω αναφερόμενη *Κωνσταντινόπουλος και λοιποί*, § 39, *Πατρίκης και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 50622/13, § 37, 28 Ιανουαρίου 2016, *Adiele και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 29769/13, §§ 34-35, 25 Φεβρουαρίου 2016, *Παπαδάκης και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 34083/13, §§ 50-51, 25 Φεβρουαρίου 2016, *Καγιά κατά Ελλάδας*, αριθ. 36442/15, § 37, 30 Ιουνίου 2016, και πιο πάνω αναφερόμενη *Πιλάλης και λοιποί*, § 44).

89. Εν κατακλείδι, ούτε το προληπτικό ένδικο μέσο ούτε το ένδικο μέσο της αποζημίωσης που προσφέρονταν στις προσφεύγουσες δεν θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως αποτελεσματικά με την έννοια της πιο πάνω νομολογίας *Ulemek*.

90. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο διαπιστώνει την παραβίαση εν προκειμένω του άρθρου 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της Σύμβασης.

II. ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΩΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

91. Τέλος, για πρώτη φορά μέσα στις παρατηρήσεις τους σε απάντηση εκείνων της Κυβέρνησης, οι προσφεύγουσες προβάλλουν μία αιτίαση ελκόμενη από την παραβίαση του άρθρου 34 της Κυβέρνησης. Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι υπήρξαν θύματα εχθρότητας εκ μέρους των αρχών της φυλακής αφού έστειλαν την αίτησή τους στον εισαγγελέα επόπτη, αφού υπέγραψαν τις εξουσιοδοτήσεις για την προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου, καθώς και την στιγμή της κοινοποίησης της προσφυγής τους στην Κυβέρνηση. Ως παράδειγμα, οι προσφεύγουσες αναφέρουν την περίπτωση της προσφεύγουσας 6 η οποία, στις

11 Ιουνίου 2019, ρωτήθηκε από τους γιατρούς της φυλακής σχετικά με το περιεχόμενο της προσφυγής της ενώπιον του Δικαστηρίου: ενώ μέσα στην αίτησή της, αυτή τόνιζε ότι υπέφερε από αλλεργίες και κατάθλιψη, οι γιατροί βεβαίωσαν ότι, κατά την συνάντηση, η προσφεύγουσα είπε ότι δεν υπέφερε από τέτοια προβλήματα.

92. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι μία συνάντηση με τους γιατρούς της φυλακής δεν θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως απόπειρα εκφοβισμού προκειμένου η προσφεύγουσα δ να ανακαλέσει τις δηλώσεις τις οποίες είχε κάνει μέσα στην προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου πέντε χρόνια νωρίτερα. Σε συνέχεια της κοινοποίησης της προσφυγής και προκειμένου να ετοιμάσει τις παρατηρήσεις της ενώπιον του Δικαστηρίου, η Κυβέρνηση κάλεσε τις αρχές της φυλακής να την ενημερώσουν σχετικά με τα ιατρικά προβλήματα των προσφευγουσών. Σε αυτό το πλαίσιο οι γιατροί της φυλακής ετοίμασαν τους ιατρικούς φακέλους των προσφευγουσών και έδωσαν την γνώμη τους επί των πιο πάνω αναφερομένων προβλημάτων.

93. Το Δικαστήριο συμμαρρίζεται την ανάλυση της Κυβέρνησης. Κρίνει ότι δεν υπάρχει καμία απόδειξη ότι οι προσφεύγουσες εμποδίστηκαν από το να ασκήσουν το δικαίωμα ατομικής προσφυγής τους ή ότι οι αρχές επεχείρησαν να τις κάνουν να ανακαλέσουν την απόφασή τους να προσφύγουν ενώπιον του Δικαστηρίου ή να τροποποιήσουν το περιεχόμενο της προσφυγής τους.

94. Κατά συνέπεια, συντρέχει λόγος να κηρυχθεί η αιτίαση αυτή απαράδεκτη ως προδήλως αβάσιμη, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 35 §§ 3 α) και 4 της Σύμβασης.

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

95. Σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 41 της Σύμβασης:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

96. Οι προσφεύγουσες ζητούν διάφορα ποσά για την ηθική βλάβη την οποία αυτές εκτιμούν ότι υπέστησαν εξαιτίας των παραβιάσεων των άρθρων 3 (τόσο για τις γενικές συνθήκες κράτησης όσο και για την ασυμβατότητα της κράτησής τους με την κατάσταση της υγείας τους), 13 και 34 της Σύμβασης. Αυτές ζητούν επίσης να κατατεθούν τα εν λόγω ποσά στον τραπεζικό λογαριασμό της δικηγόρου τους.

97. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι τα αξιούμενα ποσά είναι υπέρογκα και αδικαιολόγητα και υποστηρίζει ότι η διαπίστωση της παραβίασης θα συνιστούσε επαρκή ικανοποίηση.

98. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι διαπίστωσε την παραβίαση μόνον του άρθρου 13 της Σύμβασης. Κατά συνέπεια, θεωρεί ότι συντρέχει λόγος να επιδικάσει σε έκαστη από τις προσφεύγουσες 2.000 EUR (ευρώ) για την ηθική βλάβη.

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

99. Για τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη στα οποία ισχυρίζονται ότι έχουν υποβληθεί μέσα στο πλαίσιο της διαδικασίας που διεξήχθη ενώπιον του Δικαστηρίου, οι προσφεύγουσες αξιώνουν ένα ποσό το οποίο αντιστοιχεί στο 20% εκείνου που θα επιδικαστεί για την ηθική βλάβη, και να καταβληθεί το ποσό αυτό στον τραπεζικό λογαριασμό της δικηγόρου τους.

100. Η Κυβέρνηση καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει το αίτημα αυτό: οι προσφεύγουσες δεν προσκομίζουν αντίγραφο ενός συμφωνητικού προς την κατεύθυνση αυτή το οποίο να έχει συναφθεί με την δικηγόρο του, και, ακόμη και αν υφίσταται ένα τέτοιο συμφωνητικό, αυτό δεν δεσμεύει το Δικαστήριο. Κατά τα λοιπά το ζητούμενο ποσό είναι υπέρογκο και αβάσιμο.

101. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγουσες δεν προσκομίζουν αντίγραφο του συμφωνητικού περί του οποίου πρόκειται, αλλά δεν αμφιβάλλει ότι, καταθέτοντας την προσφυγή και παρουσιάζοντας παρατηρήσεις, η δικηγόρος των προσφευγουσών τους παρείχε την απαραίτητη νομική συνδρομή. Κρίνει

συνεπώς λογικό να τους επιδικάσει από κοινού 2.000 EUR για την αιτία αυτή. Το ποσό αυτό θα καταβληθεί απευθείας στον τραπεζικό λογαριασμό ο οποίος υποδείχθηκε από την δικηγόρο τους (*Adiele και λοιποί κατά Ελλάδα*, αριθ. 29769/13, § 68, 25 Φεβρουαρίου 2016).

Γ. Τόκοι υπερημερίας

102. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να ευθυγραμμίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας με το επιτόκιο της οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσανζημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει τις αιτιάσεις οι οποίες αφορούν τις προσφεύγουσες 1, 2, 3, 4, 5, 6 και 8 οι οποίες αφορούν το άρθρο 3 και το άρθρο 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 παραδεκτές, το δε υπόλοιπο της προσφυγής απαράδεκτο,*
2. *Αποφαίνεται ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης,*
3. *Αποφαίνεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της Σύμβασης,*
4. *Αποφαίνεται*
 - α) *ότι το εναγόμενο Κράτος πρέπει να καταβάλει, εντός προθεσμίας τριών μηνών, τα ακόλουθα ποσά:*
 - i. 2.000 EUR (δύο χιλιάδες ευρώ), πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται για τον φόρο, σε έκαστη από τις προσφεύγουσες, για την ηθική βλάβη,
 - ii. 2.000 EUR (δύο χιλιάδες ευρώ) από κοινού στις προσφεύγουσες, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται από αυτές για τον φόρο, ποσό το οποίο θα πρέπει να καταβληθεί στον τραπεζικό λογαριασμό της δικηγόρου τους,
 - β) *ότι από την λήξη της πιο πάνω προθεσμίας και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα προσανζηθεί με έναν απλό τόκο με επιτόκιο ίσο προς εκείνο της οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσανζημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.*

5. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στα γαλλικά και στην συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 10 Δεκεμβρίου 2020, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού του Δικαστηρίου.

(υπογραφή)

Renata Degener

Αναπληρώτρια Γραμματέας

(υπογραφή)

Krzysztof Wojtyczek

Πρόεδρος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

A ριθ.	Όνομα, ΕΠΩΝΥΜΟ	Έτος γέννησης	Υπηκοότ ητα
1 .	Παρασκευή ΧΑΤΖΗΛΑΣΚΑΡΑΚΗ	1962	ελληνική
2 .	Δημητρούλα ΑΡΑΚΕΛΗ	1942	ελληνική
3 .	Ειρήνη ΜΠΑΧΑΡΙΔΟΥ	1980	ελληνική
4 .	Χρυσούλα ΧΡΗΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ	1968	ελληνική
5 .	Ευθυμία ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ	1951	ελληνική
6 .	Μαρία ΜΑΝΙΚΗ	1970	ελληνική
7 .	Μαρία ΜΟΥΣΤΑΦΑΟΓΛΟΥ	1974	ελληνική
8 .	Νικολίτσα ΣΥΡΓΙΑΝΝΗ	1954	ελληνική
9 .	Μαρίνα ΖΟΥΛΕΦΚΙΑΡ	1992	ελληνική

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου

εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 4 Φεβρουαρίου 2021

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετρουτσόπουλος